

Şanlıurfa İlinde Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulamasının Kadınların Gelirleri Üzerindeki Etkisi*

The Effect of Microcredit Application on Women's Income in Poverty Fighting in the Province of Sanliurfa

Ebru MANCI**

Mehmet Reşit SEVİNÇ***

Özet

Ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalarla çözmeye çalıştığı sorunların başında yoksulluk sorunu gelmektedir. Yoksulluk sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin de problemidir. Yapılan araştırmalara ve verilere bakıldığında yoksul nüfusun büyük bir kısmının kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Bu yüzden yoksulluk literatürüne “kadın yoksulluğu” kavram olarak eklenmiştir. Kadın yoksulluğuyla mücadelede günümüzde birçok uygulama ve çalışma yürütülmektedir. Mikro kredi uygulaması da bunlardan bir tanesidir. Bu çalışmada Şanlıurfa ilinde yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamasının etkisi ve mikro kredi kullanan kadınların mikro kredi uygulama-

* Bu çalışma danışmanlığını Doç. Dr. Mehmet Reşit SEVİNÇ'in yaptığı ve Ebru MANCI'nın hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma 21157 proje numarası ile Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi ABD, manciebru@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4833-4264>.

*** Sorumlu Yazar, Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, rsevinc@harran.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0617-7822>

masına yönelik memnuniyet düzeyleri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında Őanhurfa ilinde mikro kredi kullanan 145 kadınıla yüz yuze gürüŐme yoluyla anket gerçekteŐirilmıŐtir. Araştırma bulgularına göre mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinde kredi kullanım öncesine göre olumlu bir katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınlar ortalama 3.475,86 TL (145 kişi) mikro kredi kullanmıştır. Mikro kredi kullanan kadınlar 4.694,77 TL (49 kişi) olan ortalama aylık gelirlerini, 8.396,36 TL'ye (132 kişi) yükseltmiŐlerdir. Araştırmaya katılan kadınların büyük çoğunluğu aldıkları kredi miktarının yeterliliğini, mikro kredi sayesinde planladıkları işleri yapabildiklerini, mikro kredi aracılığıyla yaptıkları işlerin gelir getirici olduğunu ve gelirlerine olumlu katkı sağlayarak ekonomik olarak rahatladıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, kadın yoksulluğu, mikro kredi, Őanhurfa

Abstract

The problem of poverty is one of the most important problems that countries try to solve through their economic and social policies. Poverty is a problem not only for underdeveloped and developing countries but also for developed countries as well. Examining the research and data, it is seen that the vast majority of poor population consists of women. Therefore, the term "women's poverty" has been included into the poverty literature as a concept. Today, many practices and studies are carried out to fight women's poverty, and micro-credit implementation is one of them. In this study, the impact of micro-credit implementation in the fight against poverty in Őanhurfa and the satisfaction levels of women using micro-credits regarding micro-credit implementation are discussed. Within the scope of the research, a face-to-face interview was conducted with 145 women using micro-credit in Őanhurfa. According to the results of the research, a positive change was found in the income of women using micro-credit. Women used an average of 3,475.86 TL (145 people) of micro-credit. Women using micro-credit increased their average monthly income from 4,694.77 TL (49 people) to 8,396.36 TL (132 people). The majority of the women participating in the research stated that the amount of credit they had received was sufficient; they could do the work they planned thanks to micro-credit; the

work they did through micro-credits was income-generating and that they were economically relieved by making a positive contribution to their income.

Keywords: Poverty, women's poverty, micro-credit, Şanlıurfa

Extended Abstract

Poverty is one of the social problems and issues that are always at the top of the agenda, discussed not only by academics but also by policymakers and practitioners from past to present. On the other hand, poverty is a problem that is frequently seen not only in underdeveloped or developing countries, but also in developed countries, and has long-term, permanent and serious social effects. Poverty is not just a lack of one's income or supplies. The social exclusion experienced by the individual is also due to the weakness of their connection with life and the inequity experienced in the sharing of resources. This makes it necessary to deal with poverty separately in absolute and relative terms. Whether in absolute or relative terms, poverty seriously affects individuals in society, especially women. When we examine the studies about poverty, it is seen that a large part of the poor population consists of women. Therefore "women's poverty" has been articulated in the poverty literature as a concept. Today, many practices and studies are carried out in the fight against women's poverty. Micro-credit implementation is one of them. Micro-credit implementation is a financing tool provided to people trying to be freed from poverty or to reduce its effects, small entrepreneurs who want to start a new business, businesses that need raw materials, and businesses that need to buy machinery and equipment. The micro-credit project developed to combat women's poverty was launched in 1973, emerging as a project implementation in Bangladesh under the coordination of Prof. Dr. Muhammed Yunus. Afterward, it has been applied in different structures and models in all developing countries. In this study, the impact of micro-credit implementations for poverty alleviation upon women's income in Şanlıurfa province and the degree of satisfaction of women using micro-credit in micro-credit implementations are discussed. There are two micro-credit branches in Şanlıurfa, one in the city center and the other in Siverek. According to the year 2019 data in Şanlıurfa, a total of 1110 women benefited from micro-credit from both branches. This figure also constitutes

the research universe. The main material of the research is the primary data obtained from women using micro-credit. Survey forms are used to collect primary data. The convenience sampling method is used in the sample calculation. $\pm 10\%$ acceptable margin of error and 99% confidence level is taken into account in the sample calculation. At the end of the calculations, it is decided that the sample number should be 145 women. Within the scope of the research, face-to-face interviews are conducted with 145 women using micro-credit in the province of Şanlıurfa. The average age of women using microcredit is 41,57. The vast majority, 93,8%, is married. The average number of children those women have is 4,05. The education level of women is quite low and the rate of women working in an income-generating job before using micro-credit is 44,1%. Women using micro-credit have established their businesses with the credit they used. Women are mostly interested in the economic activities that can be done in their households. According to the research findings, a positive change has been achieved in the incomes of women using micro-credit. The average monthly income level of women who had a regular income before using micro-credit is 4694,77 TL. Women used 3475,86 TL micro-credit for their economic activities. After using micro-credit, the average monthly income of women increased to 8396,36 TL. The majority of the women who participated in the survey states that the amount of credit they received was sufficient, that they could do the work they planned thanks to micro-credits, that the work they did through micro-credits was income-generating and that they were economically relieved by making a positive contribution to their income. It has been concluded that women who use micro-credit are mostly engaged in small activities based on manual labor. It has been found out that women do these activities in their own houses. For this reason, women are generally not registered and cannot benefit from other opportunities that the social security system will offer. Women's social security is based on their spouses, children, or parents. The weakest point of this system is that women using micro-credit make production in informal areas. This inadequacy of the micro-credit system has also been mentioned in other academic studies on this subject. This issue needs to be regulated within the legal framework for the success and widespread positive impact of micro-credit implementation.

Giriş

Yoksulluk, politika yapıcı ve uygulayıcılar yanında araştırmacıların da geçmişten günümüze kadar tartıştığı, gündemin daima en üst sıralarında yer alan, toplumsal sorunların başında gelmektedir. Diğer taraftan yoksulluk, sadece gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde görülmeyi, gelişmiş ülkelerde de sıkça görülen, uzun dönemli, sürekli ve ciddi toplumsal etkileri olan bir sorundur (Davran ve Tok, 2018, s. 2141; Gülçubuk ve Aluftekin, 2004, s. 80; Sevinç, Aydoğdu, Cançelik, Binici ve Palabıçak, 2020, s. 2; Sevinç, Aydoğdu, Palabıçak ve Cançelik, 2020, s. 2433) Sahra altı Afrika bölgesi hariç dünyanın hemen hemen her yerinde 1970'li yılların ortalarından itibaren, eğitim ve gelir seviyesinin artmasına bağlı olarak yoksulluk oranında düşme görülmektedir (Akanbi, 2015, s. 124; Channing, McKay ve Tarp, 2016, s. 3; Koca, 2015, s. 26; Madden, 2000, s. 183; Memiş, Kara ve Tayfur, 2010, s. 341). Ancak buna rağmen ülkelerin yoksullukla mücadeleye yönelik politikaları ve programları gündemdeki önemini yitirmemiştir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri yoksullukla mücadele yöntem ve araçlarını da etkilemektedir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla mutlak yoksullukla mücadele etmeye çalışırken, gelişmiş ülkeler göreceli yoksullukla mücadele programları ve politikaları uygulamaktadırlar (Lipton ve Ravallion, 1993, s. 71; Morduch, 1994, s. 221).

Mutlak yoksulluk, yoksulluk üzerine yapılan akademik çalışmalarda, literatürde en çok kullanılan yoksulluk çeşididir. Gelir yoksulluğu olarak da adlandırılan mutlak yoksulluk, bireyin biyolojik varlığını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu besin kaynaklarına ulaşabilecek gelire sahip olmaması demektir (Eskelinen, 2011, s. 2568; Jandhyala, 2002, s. 191; Laderchi, Saith ve Stewart, 2003, s. 245; Lipton ve Ravallion, 1993, s. 2568; Sevinç, Aydoğdu, Palabıçak ve diğerleri, 2020, s. 2433). Dünya Bankası uluslararası düzeyde bireyin mutlak yoksulluk sınırını 2015 yılında günlük 1,90 Amerikan dolarının altında gelir elde etmesi olarak tanımlamıştır (Arabacı, 2019, s. 129; Cruz, Foster, Quillin ve Schellekens, 2015, s. 1; Sevinç, Aydoğdu, Cançelik ve diğerleri, 2020, s. 2). Göreceli yoksulluk, yoksulluk sınırını belirlerken gelir veya gider dağılımındaki bir noktayı değerlendirmeye alır. Uygulamada, araştırmacılar genellikle göreceli yoksulluk sınırını ortalama gelirle harcama yüzdesi, medyan gelirle harcama yüzdesi veya basitçe nicelik olarak belirtirler (Madden, 2000, s. 182; Zheng, 2001, s. 338). Bireyin,

toplumun diğer üyelerine kıyasla sahip olduğu ekonomik kaynaklar gö-
reli yaşam standartlarının bir göstergesidir. Göreli yoksulluk olgusu,
bu standartları referans alarak açıklanabilmektedir (Moller, Huber,
Stephens, Bradley ve Nielsen, 2003, s. 22). Bir bireyin sadece biyolojik
anlamda değil, toplumsal anlamda da kendisini tatmin edebilmesi için
gerekli olan tüketim ve yaşam biçimi düzeyi, göreli yoksulluk sınırını
belirtir. Bu sınırın altındakiler göreli yoksuldurlar (Gülçubuk ve Alufte-
kin, 2004, s. 80; Sevinç, Aydoğdu, Palabıçak ve diğerleri, 2020, s. 2433).
Aşlında göreli yoksulluk gelirin adil olarak dağılımının bir göstergesi
olarak da kullanılabilir.

Yoksulluk kavramı açıklanırken bireylerin gelirlerinin veya sahi-
bi bulunduğu metaların yetersizliği üzerinde durularak açıklama yap-
maya çalışmak yeterli olmayacaktır. Bireyin yaşadığı toplum içerisinde
karşı karşıya kaldığı sosyal dışlanma, yaşam mücadelesi sürecinde güç-
süz olması ve bireyin kaynakların paylaşılmasında istenilen düzeyde ya
da yeterince pay almaması yoksulluğun açıklanmasında yer alması ge-
reken hususlardır (Eskelinen, 2011, s. 3; Gerşil, 2015, s. 164; Hatipler,
2019, s. 58-59; Lipton ve Ravallion, 1993, s. 2568).

Gerek mutlak gerekse göreli anlamda olsun, yoksulluk toplumda-
ki bireyleri özellikle kadınları ciddi anlamda etkilemektedir. Yoksulluk
odaklı yapılan akademik çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaların ço-
ğunda yoksul nüfusun büyük oranda kadınlardan oluştuğu görülmek-
tedir. Bu yüzden yoksulluk literatürüne “kadın yoksullaşması” ya da
“kadın yoksulluğu” eklenmiştir (Bastos, Casaca, Nunes ve Pereirinha,
2009, s. 764; Buvinić, 1997, s. 39; Chen ve diğerleri, 2005, s. 37; Gerşil,
2015, s. 162; Işık ve Ataç, 2011, s. 66-67; Pearce, 1978, s. 29-30).

Yoksulluk toplumdaki her bireyi olumsuz olarak etkilese de özelli-
kle kadınların üzerindeki olumsuz etki ve baskısının daha fazla olduğu
söylenebilir. Kadın yoksulluğu kavramının kullanımı 1978’de Diane Pe-
arce’le başlar. Pearce bu kavramı özellikle kadınların ekonomik ve sos-
yal hayatta buldukları konumlarının her geçen gün daha kötüye gitti-
ğine yönelik farkındalık yaratmak için kullanmıştır (Işık ve Ataç, 2011,
s. 67; Pearce, 1978, s. 30). Pekin’de 1995 yılında düzenlenen dördüncü
Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda da “Yoksulluğun Kadınlaş-
ması” kavramı üzerinde durulmuştur (Bastos ve diğerleri, 2009, s. 766;
Gerşil, 2015, s. 162; Pearce, 1978, s. 30).Düşük eğitim veya eğitimsizlik,
birçok kaynağa ulaşmadaki mahrumiyet, kadınları zor şartlar altında

çalışmak durumunda bırakmıştır. Ekonomik faaliyetler sürecinde çalıştırılan kadınların yarattıkları katma değer dikkate alınmaksızın sosyal güvence yapılmadan kayıt dışı çalıştıkları bilinen bir husustur (Arizpe, 1977, s. 28; Buvinić, 1997, s. 39-40; Chen ve diğerleri, 2005, s. 8; Kabeer, Milward ve Sudarshan, 2013, s. 250). Kadınların almış oldukları eğitim düzeyi genel anlamda erkeklerin eğitim düzeyine göre daha düşüktür. Bundan dolayı kadınların ekonomik faaliyetlere ilişkin bilgi düzeyleri yeterli olmamaktadır. Ayrıca hane içerisinde önemli olan sorumlulukların birçoğu kadınların üzerinde kalmaktadır. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde kadınların çalışma hayatında yer almaları ya çok zor olmaktadır ya da kısıtlanmaktadır (Şengül ve Ersoy, 2002, s. 6).

Toplumların hemen hemen hepsinde kadın-erkek eşitsizliğine dayanan ayrım görülmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) araştırmalarında ve verilerinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hemen hemen her ülkede karşı karşıya kalınan bir durum olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen ülkeler arasında aynı konuyla ilgili yapısal anlamda temel farklılıkların da olduğu belirtilmektedir (Chen ve diğerleri, 2005, s. 15; Şenses, 2017, s. 114-115).

Kadın yoksulluğunu anlamak için belirleyici özellikleri incelemek gerekmektedir. Buvinić kadın yoksulluğuna ilişkin iki temel belirleyici özelliğin şunlar olduğundan bahsetmiştir. Birincisi; kadınların iş gücü piyasasındaki buldukları konum, ikincisi ise eğitim olanaklarından faydalanma durumlarıdır. İş gücü piyasasında kadın oranının düşük olması, kayıt dışı çalıştırılması, aile işlerinde ücretsiz olarak çalışmaları, düşük ücretlerle istihdam edilmeleri gibi nedenlerle kadınların kazandıkları gelirler üzerinde olumsuz yönde bir baskı yaratmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranlarının düşük olmasının en temel nedeni, cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar eğitim imkânlarından yeterince faydalanmadıkları için iş kollarında da yeterince başarılı olamamaktadırlar. Bu nedenle mesleki becerileri düşük, aile içi konumları kötü etkilenmektedir (Buvinić, 1997, s. 47-48; Işık ve Ataç, 2011, s. 69-70).

Türkiye’de kadın istihdamının genel durumuna bakacak olursak ilk bulgunun kadınların iş gücüne katılımlarının oransal olarak azlığıdır. Özellikle kırdan kente göçle gelen kadınlar emek arzı imkânlarından uzak kalmaktadırlar. Çalışan kadınlar ise düşük ücrete ve kayıt dışı çalışmaya mahkûm bırakılmaktadırlar. Kırsalda kalan kadınlar ise ücret

almaksızın hem hanede hem de bağda bahçede ücret almadan çalışmaktadırlar (Korkmaz ve Korkut, 2012, s. 45; Sevinç, Davran ve Sevinç, 2018, s. 78; Şener, 2012, s. 51; Topgül, 2013, s. 291). Bazı yapısal farklılıklarla beraber kadınların Türkiye’de istihdam edilmelerine yönelik hususlar temelde bunlardır. Bu hususlar kadınların ekonomik anlamda erkeğe ya da başka bireylere bağımlı olmalarına sebep olmakta, yoksulluk kıskacına almakta ya da bu kıskaktan kurtulmalarını zorlaştırmaktadır.

Şanlıurfa ili TÜİK’in yapmış olduğu 26 bölge sınıflandırılmasında Diyarbakır iliyle beraber TRC2 bölgesinde yer almaktadır. TÜİK’in 2021 yılı verilerine göre Türkiye’de 15-64 yaş aralığında bulunan kadınların iş gücüne katılma oranları %37,3 iken bu oran TRC2 bölgesinde %19,3 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı yılda Türkiye’de 15-64 yaş aralığındaki kadınların istihdam oranı %31,7 iken bu oran TRC2 bölgesinde %16,9 olarak gerçekleşmiştir. TRC2 bölgesinde kadınların hem iş gücüne katılım oranları hem de istihdam oranları oldukça düşüktür (TÜİK, 2022). Ortalama yıllık eş değer hane halkı harcanabilir gelir bakımından ise TRC2 bölgesi en düşük gelire sahip olan bölgeler içerisinde üçüncü sırada yer almaktadır (Sevinç, Aydoğdu, Cançelik ve diğerleri, 2020, s. 4) Dolayısıyla Şanlıurfa ilinde kadın istihdamının arttırılması ve yoksullukla mücadelede edilebilmesi bakımından TGMP oldukça önemlidir.

Türkiye’de birçok farklı kurum ve/veya kuruluşlar tarafından öncelikli olarak yoksulluğun giderilmesi ya da etkisinin azaltılmasına yönelik yardım programları uygulanmaktadır. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP) bu programlar içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu program geniş kitlelerin ve bilhassa yoksulluktan daha fazla etkilenen kadınların, kaynaklara ulaşamama sorununun çözülebilmesi konusunda gereken önlemlerin alınması için önemli adımlar atmaktadır.

Bu çalışmada, Şanlıurfa ilinde uygulanan mikro kredi projesinin yoksullukla mücadelede ve kadın yoksulluğunun azaltılmasındaki etkinliği, kadın istihdamında olumlu değişim sağlayıp sağlamadığı, mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinin değişip değişmediği ve kadın yoksulluğunun giderilmesine yönelik başarı düzeyi araştırılmıştır. Şanlıurfa ilinde toplumsal yapının iç dinamikleri kadınların iş gücüne katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Türkiye’nin diğer illerine ve coğrafyalarına kıyasla bu durum çok daha sert, değişmez ve baskın bir yapıya sahiptir. Bu nedenle kadın yoksulluğu artarak, kadınların ekonomik

anlamda bağımlılık düzeyleri ve toplumsal statüleri de olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla Şanlıurfa ilinde kadın yoksulluğunun giderilmesine yönelik atılacak adımların çok daha dikkatli tespit edilmesi ve başarı düzeyinin mümkün olduğunca yüksek olması gerekmektedir. Şanlıurfa ilinde mikro kredi uygulamasıyla genel anlamda başarı düzeyinin sağlanıp sağlanmadığının tespiti bu nedenle önemlidir. Her ne kadar farklı illerde ve coğrafyalarda aynı konu üzerinde çalışmalar ve araştırmalar yapılmış olsa da Şanlıurfa ili gibi kendine özgü toplumsal yapı dinamiklerine sahip bir ilde bu çalışmanın yapılması ve sonuçlarının paylaşılması özgün değer taşımaktadır.

Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması

Mikro kredi uygulaması, yoksulluktan kurtulmak ya da etkilerini azaltmaya çalışan kişilere, yeni bir iş kurmak isteyen küçük girişimcilere, ham maddeye ihtiyaç duyan işletmelere, makine-teçhizat almaya ihtiyaç duyan işletmelere sağlanan bir finansman aracıdır (Gökyay, 2008, s. 10-11). Kadın yoksulluğuyla mücadele için geliştirilen mikro kredi projesi 1973 senesinde Prof. Dr. Muhammed Yunus koordinasyonunda Bangladeş'te bir proje uygulaması olarak ortaya çıkmıştır.

Muhammed Yunus, Bangladeş'te 70'li yılların ortasında yoksulluk ve açlığın hâkim olduğunu tespit etmiş, bununla birlikte bu şartlar içerisinde yaşayan insanların "İnsan Hakları Bildirgesi"nde belirtilmiş olan güvence haklarından yararlanamadıklarını görmüştür. İncelemelerde bulunduğu Jobra (Cobra) kırsal yerleşkesinde görüştüğü vatandaşların "özellikle kadınların" aynı nitelikte olduklarını ve bu kadınların büyük bir kısmının kocaları tarafından terk edilmiş olduklarını veya kocalarının ölmüş olduğunu, evin geçimini tek başlarına sırtlandıklarını, çocuklarına yeteri düzeyde sağlık ve eğitim olanağı sağlayamadığını gözlemlemiştir. Okuma-yazması olamayan kadınların resmî olmayan finans kuruluşlarından (tefecilerden) temin ettikleri küçük miktardaki paralarla kırsal bölgede; çiftçilik, el sanatları, gıda işleme, küçük esnafılık gibi faaliyetlerle uğraştıklarını ve ürettikleri bu ürünleri parayı almış oldukları tefecilere ve yine tefecilerin belirlediği fiyattan satarak borçlarını ödemeye çalıştıklarını gözlemlemiştir. Tefeciler yoksul insanlara borçları karşılığında yüksek oranlı faiz uygulamaktadır. Kadınların ciddi emekler vererek elde ettikleri gelirlerle borçlarının çok küçük bir kısmını ödeyebildiğini ve kadınların borç kısılcısından kurtulama-

dıklarını gözlemlemiştir. Dolayısıyla yoksul insanlar emeklerinin karşılıklarını bulabilecekleri bir pazara ulaşamamaktadırlar. Bu durum yoksul insanların, yoksul olarak kalmasına neden olmaktadır (Gökyay, 2008, s. 18; Güneş, 2009, s. 47-48; Yunus, 1999a, s. 116, 1999b, s. 17).

Muhammed Yunus, yoksul insanların kredi ihtiyaçlarını sağlayabilecek resmî bir kuruluşun olmadığını görünce yerel tefecilerin devre dışı kalabileceği bir sistem oluşturmaya karar vermiştir. Jobra Köyü'nde 1976 yılında 42 kadına 27 \$ finansman verilerek bambu sandalyesi üretimi yapmaları sağlanmıştır. Bu süreçte öncelikli olarak kadınların yerel tefecilere olan borçları ödenmiş, sonrasında ise ürettikleri bambu sandalyelerini kendi pazarlarında satmaları sağlanmıştır. Proje 1998 yılında 2,3 milyon aileye 2,3 milyar dolar verilerek geliştirilmiştir (Güneş, 2009, s. 48; Yunus, 1999a, s. 116).

Sistemin başarıya ulaşması kolay olmamakla birlikte birçok sorunla karşılaşmıştır. 1976 yılında Muhammed Yunus tarafından verilen 27 \$ katkının ardından yoksul insanların ihtiyaç duyduklarında erişebilecekleri kurumsal bir yapı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ancak o dönemdeki özel bankalar yoksul bireylere kredi açmak istememektedirler. Muhammed Yunus buna çözüm bulmak için Bangladeş'te 1978 yılında Krishi (Tarım) Bankası'nın faaliyetlerinden mikro kredi sistemini hayata geçirmiştir. Muhammed Yunus, mikro kredi faaliyetlerinin işlemesine yönelik bankacılık sektörünün yapısal engellemeleri karşısında 1983 yılında Grameen Bank adıyla yoksul bireylere kredi veren ya da finansman sağlayan mikro kredi bankasının kurulmasını sağlamıştır (Gökyay, 2008, s. 22; Güneş, 2009, s. 48; Yunus, 1999a, s. 117).

Muhammed Yunus, "yoksul bireylere eşit olanaklar tanınıp bir umut ışığı verilirse, onların da insanlığa yakışır bir hayatı yaşayacaklarına inandığını" belirtmiştir. Bangladeş'te başlatmış olduğu mikro kredi projesini de; "Bu proje, yoksul insanların potansiyellerini tam bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmayı ve insan sermayesini kullanmayı hedefler. İnsanların hayallerini gerçekleştirmelerine, yaşamlarına vakar, saygınlık ve anlam katabilmesine yardımcı olur" diye tanımlamaktadır (Yunus, 1999a, s. 119).

1970'li yıllarda Bangladeş'te uygulanan mikro kredi uygulaması özellikle 1990 yılından bu yana önem kazanmıştır. Örneğin 1997 yılında yapılan "Mikro Kredi Zirvesi" kadın yoksulluğu üzerine yapılan

ilk küresel toplantıdır. Diğer taraftan BM'nin 2005 yılını "Mikro Kredi Yılı" olarak kabul etmesi de kadın yoksulluğuyla mücadelede önemli bir adımdır (Gökyay, 2008, s. 12; Kidder, 1997, s. 432; Mahajan, 2005, s. 4416; Ören, Negiz ve Akman, 2012, s. 320).

Türkiye'de Mikro Kredi Sistemi ve Uygulamaları

Türkiye'de mikro kredi uygulaması iki şekilde uygulanmaktadır. İlk mikro kredi uygulaması 1995-1997 yılları arasında Kadın Emegi-ni Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından İstanbul'da pilot uygulama olarak başlatılmıştır. Fakat 1999 depremi sonrası çalışmada aksaklıklar yaşanmış ve uygulamanın devam edebilmesi için fona ihtiyaç duyulmuştur. KEDV tarafından 2002 yılında fon ihtiyacının giderilmesiyle Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi Marmara Deprem bölgesinde başlatılmıştır (Ay, 2015, s. 73). Bu kurumun amacı yoksul kadınların kendi işlerini kurabilmeleri için ihtiyaç duydukları finansal ve teknik desteği sağlamaktır. Günümüzde hâlâ Kocaeli, İstanbul, Sakarya ve Düzce'de faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ülkemizde uygulanan bir diğer mikro kredi uygulaması ise 2003 yılında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ile ilk kez Bangladeş'te kurulmuş olan Grameen Bank'ın iş birliğiyle oluşturulan TGMP'dir. Bu kuruluşun temel amacı toplumun yoksul nüfus sayısını azaltmak, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan yoksul insanların özellikle de kadınların gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarını sağlamak ve küçük çaptaki işlerini desteklemek adına onlara kredi temin etmektir (Şengür, 2011, s. 100).

Şanlıurfa'da ilk mikro kredi uygulaması, Şanlıurfa Belediyesi tarafından 2005 yılında, maddi durumu iyi olmayan ve geçinmekte zorluk yaşayan kadınların, yaşam koşullarını ve sosyal statülerini iyileştirmek amacıyla 1.000 TL'lik mikro kredi desteği verilerek başlatılmıştır. Şanlıurfa ilinde hâlen TGMP kapsamında Şanlıurfa şubesi (2008) ve Siverek şubesi (2008) olmak üzere toplam iki şube hizmete devam etmektedir.

TGMP kapsamında Türkiye'de 2022 yılı itibarıyla 66 ilde toplam 96 şubeyle hizmet verilmektedir. TGMP kurulduğu yıldan bu güne kadar Türkiye genelinde 200 bine yakın yoksul kadına hizmet sunmuştur. Türkiye'de 2022 yılı itibarıyla mikro kredi alan girişimci sayısı 38.281 kişidir. Aynı yıl mikro kredi almayı bekleyen girişimci sayısı 7.282 olup aktif bir şekilde mikro kredi kullanan girişimci sayısı ise 45.563 kişidir. Türkiye'de 2022 yılında toplam dağıtılan mikro kredi miktarı ise

1.438.203.264,91 TL'ye ulaşmıştır (Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, 2022). TGMP'nin resmî internet sitesinde 2021 yılı Mayıs ayında yayınladığı haftalık raporda Şanlıurfa iline ait merkez, grup, üye sayısı, kredi toplam tahsilât ve dağıtım bilgileri Tablo 1'de ilçeler bazında verilmiştir. Şanlıurfa ili mikro finans programı kapsamında mikro kredi veren merkez sayısı Şanlıurfa şubesinde 126, Siverek şubesinde 36 olmak üzere toplam 162'dir. Şanlıurfa ilinde mikro kredi alan toplam grup sayısı 1.078, toplam üye sayısı ise 1.937'dir. TGMP'nin resmî internet sayfasının haftalık raporlarında bu rakamlar değişkenlik gösterebilmektedir (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2021).

Tablo 1. TGMP Şanlıurfa ili haftalık finansal verileri (Mayıs 2021)

Şubeler	Merkez Sayısı	Grup Sayısı	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye Sayısı	Toplam Tahsilat (TL)	Toplam Dağıtım (TL)
Şanlıurfa	126	836	1.413	1.368	26.404.712,14	28.023.687,33
Siverek	36	242	524	456	7.783.292,53	8.534.026,29
Toplam	162	1.078	1.937	1.824	33.807.004,67	36.557.713,62

Kaynak: Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2021

Mikro Kredi Kullanacak Kadınların Tespiti ve Kredinin Kullandırılması

Mikro kredi almak için başvuru yapan kadınlardan, en az beş, en fazla on kişilik gruplar oluşturulması istenmektedir. Oluşturulan gruplara şube personelleri tarafından sahada yapılan ziyaretler sırasında üç günlük mikro kredi eğitimi verilmektedir. Bu eğitimde kadınlara kredi türleri, kredi alım şartları, hizmet bedeli, geri ödemeler, toplantılara katılım zorunlulukları hakkında bilgiler verilmektedir. Mikro kredi alımına uygun görünenlerin “Grup Üyelik Başvuru Formu ve Kişisel Bilgiler” formunun doldurulması istenmektedir. Üyelik formundaki bilgilere göre başvuruda bulunanlar arasından gerekli şartları taşıyan kadınlar krediyi almaya hak kazanmaktadır (Ay, 2015, s. 109; Okumuş, 2010, s. 336-337).

Kredi alma hakkı doğan kadınlara 1.500 – 2.000 TL arasındaki ilk temel kredi verilmektedir. Kadınlara aldıkları krediyle hangi işi yapacakları konusunda sınırlama getirilmemektedir. Başvuru sürecinde belirttikleri ve tercihleri doğrultusundaki bir mesleki faaliyetle ilgili harcamalar hususunda da serbest bırakılmaktadırlar. Araştırmada kadınların “biber-salça, el işi, örgü yapımı ve satımı, bakkaliye, tuhafıye,

kozmetik, nakış/piko yapımı, ayna süsleme, kıyafet, mutfak eşyası ve çeyiz eşya alım-satımı, tatlı yapımı ve satımı, küçükbaş hayvan besiciliği, tespih yapımı, çay evleri işletmesi, ana okul işletmesi” gibi işlerle uğraştıkları gözlemlenmiştir. Şube personelleri mikro kredi kullanan kadınlara istekleri doğrultusunda tasarruf fonuna aylık 10 TL olmak üzere para yatırmalarını önermektedirler. Buradaki amaç, kadınları tasarruf bilincine teşvik ederek beklenmedik durumlarda sıkıntıya düşmemeleri için kolaylık sağlamaktır (Ay, 2015, s. 109).

Mikro kredi kullanıcılarının dağıtım/tahsilat hesaplarının takip edilebilmesi için hesap cüzdanı verilmektedir. Kredi alımını takip eden bir sonraki haftadan itibaren ortalama olarak 46 haftaya yayılmış geri ödeme süreci başlatılmaktadır. Üyeler mikro kredi aldıktan 6 ay sonra ödedikleri miktarda yeniden ara kredi alabilmektedirler. Sahayla ilgilenen görevli oluşturulmuş olan her gruptan bir başkan belirlemektedir. Grup başkanı kendi grup üyelerinin kredi geri ödemeleriyle düzenli olarak ilgilenmektedir. Şube personelleri haftalık toplantılarında man-yetik üye kartları yerine “QR” temassız kartla tahsilatları gerçekleştirmektedir. Bu kartlara işlenmiş olan hesap bilgileri elektronik ortamda şube personellerine tahsis edilmiş olan cep telefonu aracılığıyla takip edilmekte ve kayıt altına alınmaktadır. İşlenen hesap bakiyesi kullanıcıların cep telefonlarına mesaj olarak gönderilmektedir. Bu şekilde kullanıcılar hesap bakiyelerini düzenli bir şekilde takibini yapabilmektedirler (Ay, 2015, s. 109-110).

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ana materyalini; Şanlıurfa ilinde mikro kredi uygulamasından faydalanan kadınlardan elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Birincil verilerin toplanmasında katılımcılarla yüz yüze yapılan anket formları kullanılmıştır. Anket formlarının oluşturulmasında aynı konuyla ilgili daha önce yapılan akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken ölçeklerden faydalanılmamıştır. Sorular araştırmacılar tarafından hazırlanarak anket formları oluşturulmuş, ilk anket formu öncelikle on beş kadınla görüşme yapılarak doldurulmuştur. Yapılan ilk görüşmeler sonrasında anlaşılmayan, ihtiyaç duyulmayan ve çalışmaya katkı sağlamayacağı düşünülen sorular çıkarılarak anket formu son hâline getirilmiştir. Çalışmada kullanılan anket formu için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan 12.01.2021 tarihinde 2021/09 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Araştırmada anket uygulanacak kadınların tespiti için (örneklem hesaplanabilmesi) evren büyüklüğü bilgisine ihtiyaç duyulmuştur. Konuyla ilgili TGMP raporlarından faydalanılmıştır. TGMP 2019 yılı faaliyet raporuna göre Şanlıurfa ilinde mikro kredi sistemi aracılığıyla kredi kullanan kadın sayısı 1.110 kişidir (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2021). Araştırma alanı olarak seçilen Şanlıurfa ilinde mikro krediden faydalanan 1.110 kadın olduğu dikkate alınarak, anket yapılacak kadın sayısı kolayda örnekleme yöntemiyle aşağıdaki formül kullanılarak tespit edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014, s. 75). Mikro kredi verilmesi esnasında haneyle ilgili birtakım kıstaslar (hane geliri, hane serveti, sosyal güvence vb.) arandığından, araştırma evreninin homojen bir yapıya sahip olduğuna karar verilmiştir. Dolayısıyla örneklem hesaplanmasında $\pm\%10$ kabul edilebilir hata payı ve $\%99$ güven seviyesi dikkate alınmıştır.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q}$$

Söz konusu formüle;

n: örnekleme alınacak birey sayısı,

N: hedef kitledeki birey sayısı,

p: incelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı),

q: incelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı),

t: belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre bulunan teorik değer

(%99 güven aralığına karşılık gelen t değeri = 2,5758),

d: olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatasıdır

$$n = \frac{(1.110) \times (2,5758)^2 \times (0,5) \times (0,5)}{(0,1)^2 \times (1.110 - 1) + (2,5758)^2 \times (0,5) \times (0,5)} = 145$$

Bu çalışmada; $d = 0,1$ anlamlılık düzeyinde $\pm\%10$ 'luk örnekleme hatası dikkate alındığında 1.110 kadın varsayımında; örneklem büyüklüğü 145 kadın olarak hesaplanmıştır. 2021 yılının Mart ayı içerisinde mikro kredi kullanan 145 kadınla yüz yüze görüşme sağlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Mikro kredi kullanan kadınların demografik bulgularına ilişkin veriler Tablo 2’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde; araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu olan %28,2’si (41 kişi) 42-52 yaş aralığında bulunmaktadır. Mikro kredi kullanan en genç kadın 20, en yaşlı kadın ise 73 yaşındadır. Mikro kredi kullanan kadınların yaş ortalamaları 41,57’dir. Mikro krediyle ilgili yapılan benzer çalışmalarda kadınların yaş aralıklarının Eskişehir ilinde 20-29 (Şengür ve Taban, 2012, s. 75), Gaziantep ilinde 32-38 (Ay, 2015, s. 103) ve Diyarbakır ilinde 35-44 (Doğan ve Kaya, 2013, s. 159) yaş aralıklarında bulunduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır ili hariç diğer illerde yapılan çalışmalardaki yaş aralıkları dikkate alındığında Şanlıurfa ilinde mikro kredi kullanan kadınların yaş aralığının yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Demografik Bulgular

Yaş	Frekans (n)	%	Hane Büyüklüğü	Frekans (n)	%
<=30	31	21,4	<= 3	27	18,6
31-41	39	26,9	4 - 6	85	58,7
42-52	41	28,2	7 - 9	26	17,9
53-62	30	20,7	10 - 12	6	4,1
63+	4	2,8	13+	1	0,7
Toplam	145	100,0	Toplam	145	100,0
Medeni Durum	Frekans (n)	%	Eğitim Durumu	Frekans (n)	%
Evli	136	93,8	Okuryazar Değil	40	27,6
Bekâr	9	6,2	Okuryazar	14	9,7
Toplam	145	100,0	İlkokul	60	41,3
			Ortaokul	19	13,1
			Lise	8	5,5
			Üniversite	4	2,8
			Toplam	145	100,0
Çocuk Sayısı	Frekans (n)	%			
<=2	36	27,3			
3-4	24	18,2			
5-6	40	30,3			
7-8	29	22,0			
9	3	2,3			
Toplam	132	100,0			

Araştırmaya katılan kadınları %93,8’i (136 kişi) evli, %6,2’si (9 kişi) bekârdır. Kadınların ortalama çocuk sayısı 4,05’tir. En fazla çocuk sahibi olan 3 kadının 9’ar tane çocuğu bulunmaktadır. TÜİK verilerine

göre Şanlıurfa ili Türkiye'nin toplam doğurganlık hızının (kadınların doğurgan olduğu yaş aralığında doğurabileceği ortalama çocuk sayısı) en yüksek olduğu ildir. Türkiye'de 2020 yılında toplam doğurganlık hızı ortalaması 1,76 çocuk iken bu rakam Şanlıurfa ilinde 3,71 çocuk olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2021a). Araştırma sahasında elde edilen 4,05 çocuk sayısı TÜİK'in Türkiye ortalamasından oldukça yüksek olup Şanlıurfa ortalamasından çok az farkla yüksektir.

Araştırmaya katılan kadınların ortalama hane büyüklükleri 5,18 kişidir. Bu rakam aynı sahada veya benzer konuda yapılan literatürle benzerlik göstermektedir. TÜİK 2020 yılında Türkiye'de hane büyüklüğünü 3,30 kişi olarak hesaplamıştır. TÜİK verilerine göre 2020 yılında Şanlıurfa ilinin hane büyüklüğü 5,16 kişidir. Şanlıurfa hane büyüklüğü itibariyle Şırnak ilinden (5,75) sonra ikinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2021b). Araştırma sahasında elde edilen 5,18 kişilik hane büyüklüğü TÜİK'in Şanlıurfa ili için hesapladığı rakamdan çok farklı değildir.

Araştırmaya katılan kadınların %41,3'ü (60 kişi) ilkokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Kadınların %27,6'sı (40 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Ortaokul mezunu kadınların oranının %13,1 (19 kişi), lise mezunu olanların oranının %5,5 (8 kişi) ve üniversite mezunlarının olanların oranının %2,8 (4 kişi) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Şanlıurfa bölgesinde mikro kredi alan kadınların eğitim seviyesinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Diğer illerde yapılan çalışmalarda da eğitim seviyesine ilişkin benzer sonuçlar tespit edilmiştir.

Ekonomik Bulgular

Araştırmaya katılan kadınların ekonomik durumlarına ilişkin bulgular Tablo 3'te yer almaktadır. Araştırmaya katılan 113 kadının hanesinde, mikro kredi kullanan kadın dışında, çalışan birey bulunmaktadır. Mikro kredi kullanan kadın dışında hanede çalışan sayısı maksimum 5, ortalama çalışan sayısı ise 1,23 kişidir. Araştırmaya katılan kadınların evlerinde çalışan birey sayısına baktığımızda; %83,2'sinde (94 kişi) 1, %12,4'ünde (14 kişi) 2, %3,5'inde (4 kişi) 3, %0,9'unda (1 kişi) 5 kişinin çalıştığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %56,6'sı (82 kişi) başta eşi olmak üzere bir kısmı eşleriyle birlikte kendilerinin de bütçeye katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %12,4'ü (18 kişi) hanenin esas gelir kaynağının emekli, dul, yaşlılık veya engelli maaşı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3. Ekonomik Bulgular

Kendisi Dışında Çalışan Birey Sayısı	Frekans (n)	%	Hanenin Aylık Geliri	Frekans (n)	%
1	94	83,2	<= 1. 000	14	9,7
2	14	12,4	1. 001 – 3. 250	108	74,4
3	4	3,5	3. 251 – 5. 500	21	14,5
5	1	0,9	5. 501+	2	1,4
Toplam	113	100,0	Toplam	145	100,0

Oturulan Evin Mülkiyeti	Frekans (n)	%	Esas Gelir Kaynağı	Frekans (n)	%
Mülk	72	49,7	Eşi	82	56,6
Kira	56	38,6	Aylık maaş	18	12,4
Yardım	17	11,7	Çocukları	17	11,7
Toplam	145	100,0	Eşi ve Çocukları	13	9,0
			Kişinin Kendisi	11	7,6
Araç varlığı	Frekans (n)	%	Ebeveyn	4	2,8
Hayır	124	85,5	Toplam	145	100,0
Evet	21	14,5			
Toplam	145	100,0			

Sosyal Güvence	Frekans (n)	%
Var	120	82,7
Yok	25	17,3
Toplam	145	100,0

Araştırmaya katılan kadınların hanelerinin aylık gelirleri ortalama 2.460 TL'dir. Kadınların aylık ortalama hane gelirleri en az 500 TL, en fazla 10.000 TL'dir.

Araştırmaya katılan kadınların %49,7'si (72 kişi) kendine ait evde yaşadığını, %38,6'sı (56 kişi) evin kira olduğunu, %11,7'si (17 kişi) ise kendi evleri olmadığını fakat ücretsiz oturduklarını belirtmişlerdir. Kendilerine ait evleri olan kadınların evlerinin ortalama piyasa değeri 125.861,11 TL'dir. Kiralık evde oturan kadınlar aylık ortalama 622 TL kira ödediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan kadınların %85,5'i (124 kişi) otomobil sahibi olmadıklarını, %14,5'i (21 kişi) ise otomobil sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Otomobil sahibi kadınlar, bu otomobillerin eşlerinin veya ço-

cuklarının olduğunu belirtmişlerdir. Sahip olunan otomobillerin ortalama piyasa değeri 38.000 TL'dir.

Araştırmaya katılan kadınların %82,7'si (120 kişi) sosyal güvencelerinin bulunduğunu belirtmiştir. Kadınların büyük çoğunluğunun, eşi ya da çocuklarının sosyal güvencelerinin olması dolayısıyla sosyal güvenceleri bulunmaktadır. Diğer illerde yapılan akademik çalışmalarda da sosyal güvenceye ilişkin benzer bulgular tespit edilmiştir.

Kadınların Mikro Kredi Kullanımlarıyla İlgili Bulgular

Kadınların kredi öncesi çalışma durumu, iş kurmada kullanılan mikro kredi oranı, krediden önce yapılan iş, krediyle yapılan iş, krediyle yapılan işte çalışan sayısı, kullanılan kredi miktarı, kredi öncesi ve sonrası aylık gelir durumu ve kredi geri ödeme durumuyla ilgili bilgiler Tablo 4'te yer almaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların %55,9'u (81 kişi) mikro krediyi kullanmadan önce herhangi bir işde çalışmadıklarını beyan etmişlerdir. Mikro kredi kullanmadan önce çalışan kadınların oranı %44,1'dir. Kadınların %71,7'si (104 kişi) aldığı mikro kredinin tamamını iş kurmada kullandığını beyan etmişlerdir. Kadınların %15,2'si (22 kişi) mikro kredinin %50'sini iş kurmada kullanırken, %4,1'i (6 kişi) mikro krediyle iş kurmadığını belirtmiştir. Kadınların %26,6'sı (17 kişi) mikro kredi öncesi salça ve biber yapıp sattığını belirtmiştir. Mikro kredi kullanımı sonrası bu oran %47,8'e (69 kişi) yükselmiştir. Mikro kredi kullanımı öncesi çalışmayan 81 kadından 76'sının mikro kredi kullanarak gelir getirici ekonomik faaliyete katıldığı görülmüştür.

Tablo 4. Mikro Kredi Kullanımıyla İlgili Bulgular

Kredi Öncesi Çalışma Durumu	Frekans (n)	%	Krediyle Yapılan İş	Frekans (n)	%
Hayır	81	55,9	Salça-biber	69	47,8
Evet	64	44,1	Örgü-el işi	34	23,4
Toplam	145	100,0	Esnaf	17	11,7
			Terzi	9	6,2
			Kuaför	6	4,1
Kullanılan Oran	Frekans (n)	%	Borç kapatma	5	3,4
%100	104	71,7	İşletme sahibi	5	3,4
%90	1	0,7	Toplam	145	100,0
%80	11	7,6			

%50	22	15,2
%25	1	0,7
Hiç	6	4,1
Toplam	145	100,0

Önce Yapılan İş	Frekans (n)	%
Salça-biber	17	26,6
Örgü-el işi	15	23,4
Yevmiye, İşçi	11	17,2
Terzi	10	15,6
Kuaför	5	7,8
Esnaf	5	7,8
Hayvancılık	1	1,6
Toplam	64	100,0

Kullanılan Miktar	Frekans (n)	%
<= 2.000	37	25,5
2.001 – 4.750	62	42,8
4.751 – 7.500	45	31,0
7.501 +	1	0,7
Toplam	145	100,0

Geri Ödeme	Frekans (n)	%
Bitti	132	91,0
Devam ediyor	13	9,0
Toplam	145	100,0

Araştırmaya katılan kadınların aldıkları mikro kredi miktarı ortalama 3.475,86 TL'dir. Kullanılan en düşük mikro kredi miktarı 1.000 TL, en yüksek mikro kredi miktarı ise 13.000 TL'dir. Kadınların çoğunluğu olan %42,8'i (62 kişi) 2.001-4.750 TL aralığında mikro kredi kullanmışlardır.

Araştırmaya katılan kadınların %91'i (132 kişi) kredi geri ödemelerinin bitmediğini, %9'u (13 kişi) kredi geri ödemelerinin devam ettiğini belirtmiştir. Kredi geri ödemesi biten kadınların tamamı yeniden kredi başvurusunda bulduklarını da beyan etmişlerdir.

Mikro Kredi Uygulamasının Kadınların Gelirleri ve Ekonomik Durumları Üzerindeki Etkileri

Mikro kredi uygulamasının kadınların gelirleri ve ekonomik durumları üzerindeki etkisini tespit edebilmek amacıyla kadınlara likert ölçekli dokuz sorudan oluşan ifadeler sorulmuş ve bu ifadeleri kadınların puanlaması istenmiştir. Puanlama 1'den 5'e kadar yapılmıştır. "1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum ve 5-Kesinlikle katılıyorum" düzeylerine karşılık gelmektedir. İfadelere ilişkin frekans, yüzde ve ortalama puan bilgileri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Mikro Kredinin Kadınlar Üzerindeki Etkisi

İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Aldığım kredi miktarı yeterli oldu	F	12	51	8	20	54	3,37
	%	8,3	35,2	5,5	13,8	37,2	
Krediyi geri ödemede sıkıntı yaşamadım	F	8	23	9	11	94	4,10
	%	5,5	15,9	6,2	7,6	64,8	
Krediyi kullanırken planladığım şeyleri yapabildim	F	3	24	6	19	93	4,21
	%	2,1	16,6	4,1	13,1	64,1	
Yaptığım iş gelir getirici oldu	F	2	10	5	22	106	4,52
	%	1,4	6,9	3,4	15,2	73,1	
Geleceğimi şekillendirmeme yardımcı oldu	F	4	24	11	22	84	4,09
	%	2,8	16,6	7,6	15,2	57,9	
Ekonomik olarak rahatladım	F	4	21	6	28	86	4,18
	%	2,8	14,5	4,1	19,3	59,3	
Kendim ve ailem için kaygılarım azaldı	F	6	20	10	40	69	4,01
	%	4,1	13,8	6,9	27,6	47,6	
Krediyi kullanmaktan memnunum	F	2	4	1	12	126	4,77
	%	1,4	2,8	0,7	8,3	86,9	
Başkalarına öneririm	F	3	1	8	133	3	4,84
	%	2,1	0,7	5,5	91,7	2,1	

Kadınların ifadelere vermiş olduğu puanların ortalamaları dikkate alındığında, mikro kredi uygulamasına yönelik memnuniyet düzeylerinin genel anlamda yüksek olduğunu söyleyebiliriz. İfadeler içerisinde “aldığım kredi miktarı yeterli oldu” ifadesine ilişkin ortalamanın (3,37) en düşük ortalamaya sahiptir. İfadeye ilişkin ortalama kadınların kullandıkları mikro krediyi kullanma biçimine (hanede yapılan ekonomik faaliyetler, hane dışında yapılan ekonomik faaliyetler) göre ayrıca değerlendirilmiştir. Hanede yapılan ekonomik faaliyetler için mikro kredi kullanan kadınların ifadeye ilişkin ortalaması 3,39 çıkarken, hane dışında yapılan ekonomik faaliyetler için mikro kredi kullanan kadınların ifadeye ilişkin ortalamaları 3,27 çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkması doğaldır. Örneğin geleneksel ürün üretimi amacıyla kullanılan fon miktarı ile makine ve teçhizat gereksinimi duyulan iş alanlarında kullanılan fon miktarı arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenden

ötürü kullanılan kredi miktarı bazı kadınlar için yeterli düzeyde olurken bazı kadınlar için yeterli olmamıştır. Ancak ortalama farklılığının istatistiki anlamlılığını ölçebilmek amacıyla yapılan iki bağımsız örneklem T testi sonucunda da ortalamalar arasında farklılığın olmadığı [$t(143) = 0,36, p = 0,71 > 0,05$] tespit edilmiştir. Yani “aldığım kredi miktarı yeterli oldu” ifadesine ilişkin, kullanılan mikro kredi ile hanesinde ekonomik faaliyetlerde bulunan kadınların ortalaması ($\bar{x}=3,39, sd=1,47, N=119$), hane dışında ekonomik faaliyetlerde bulunan kadınların ortalaması ($\bar{x}=3,27, sd=1,53, N=26$) arasında istatistiki fark bulunmamaktadır.

Mikro kredi uygulamasının kadınların gelirleri ve ekonomik durumları üzerindeki etkisinin tespitine yönelik sorulan ifadelerin genel bir değerlendirmesi yapıldığında; kadınlar mikro kredi uygulaması sayesinde planladıklarını yapabildiğini, yaptığı iş dolayısıyla gelir elde ettiklerini, bununla beraber ekonomik olarak rahatladıklarını ve ekonomik anlamda hem kendileri için hem de aile fertleri için kaygılarının azaldığını belirtmişlerdir diyebiliriz. Bu durum mikro kredi uygulamasıyla kadınlar üzerinde ekonomik anlamda olumlu bir değişimin ve etkinin yaratıldığını göstermektedir. Özellikle “kredi kullanmaktan dolayı memnunum (4,77)” ve “başkalarına kredi kullanmalarını öneririm (4,84)” ifadelerinin ortalamalarının, ifadeler içerisinde yüksek ortalama değerlerine sahiptir. Bu ortalamalar mikro kredi uygulamasının kadınlar tarafından benimsendiğini ve ekonomik anlamda değişim yaratabilecek bir uygulama olduğunu ispatlamaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların mikro kredi kullanmadan önce ve kullandıktan sonra ortalama aylık gelirlerine ilişkin bilgiler Tablo 6’da verilmiştir. Kadınlardan 96’sının mikro krediyi kullanmadan önce düzenli kazançlarının olmadığı tespit edilmiştir. Mikro kredi kullanmadan önce düzenli aylık gelire sahip olan kadınların ortalama aylık gelirleri 4.694,77 TL olarak hesaplanmıştır. Mikro krediyi kullanan 145 kadından 132’si düzenli gelir elde etmeye başladığını, 7’si ise henüz düzenli gelir elde edemediğini beyan etmiştir. Mikro kredi kullanımı sonrası düzenli gelir elde eden kadınların ortalama aylık gelirlerinin 8.396,36 TL olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların ortalama 3.475,86 TL mikro kredi kullandıkları dikkate alındığında, mikro kredi kullanan kadınların borçlarını ödeyebildikleri ve devam edebilecekleri bir iş sahibi oldukları söylenebilir.

Tablo 6. Kredi Öncesi ve Sonrası Ortalama Gelir

	Ortalama (TL)	Frekans (n)
Kredi öncesi ortalama aylık gelir	4.694,77	49
Kredi sonrası ortalama aylık gelir	8.396,36	132

Kredi kullanımı öncesi ortalama aylık gelir ile kredi kullanımı sonrası ortalama aylık gelir değişiminin istatistiki olarak anlamlılığını ölçmek amacıyla test yapılmıştır. Parametrik ortalama testinin (Bağımlı iki örnek T testi) kullanım varsayımları sağlanmadığından (iki dönem aylık gelir farklarının normal dağılması) parametrik olmayan ortalama testlerinden Wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Parametrik ortalama testlerinden bağımlı iki örnek testinin non-parametrik alternatifi olan Wilcoxon işaret testi aslında ortalamaların karşılaştırılmasını yapmaz. Wilcoxon işaret testi değerleri sıralar, karşılaştırabilmek için iki farklı zaman dilimine dönüştürür ve bu zaman dilimleri arasında istatistiki olarak anlamlı değişikliğin olup olmadığını inceler (Lorcu, 2020, s. 117). Tablo 7’de Wilcoxon işaret testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. Kredi Öncesi ve Sonrası Ortalama Gelire İlişkin Wilcoxon Testi

Test Statistics ^a	
Kredi sonrası aylık gelir – Kredi öncesi aylık gelir	
Z	-4,436 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000
a. Wilcoxon Signed Ranks Test	
b. Based on negative ranks.	

Wilcoxon işaret testi sonucuna ilişkin Tablo 7’ye bakıldığında; mikro kredi kullanan kadınların kredi kullanımı öncesi ortalama aylık gelirleri ile kredi kullanımı sonrası ortalama aylık gelirleri arasında fark bulunmaktadır ve bu fark istatistiki olarak anlamlıdır ($Z = -4,509$, $p = 0,00 < 0,05$). Dolayısıyla mikro kredi uygulamasıyla kadınların gelirleri ve ekonomik durumları üzerinde olumlu bir etkinin yaratıldığını söyleyebiliriz.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinde, kredi kullanım öncesine göre olum-

lu bir katkı sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu olumlu gelişme hem kadınların kişisel kazançlarına hem de aile bütçelerine yansımaktadır. TGMP kapsamında Şanlıurfa ilinde yürütülen mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadeledeki etkinliğinin başarılı olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan kadınlar mikro kredi sayesinde planladıkları işleri yapabildiklerini, mikro kredi aracılığıyla yaptıkları işlerin gelir getirici olduğunu ve ekonomik faaliyetleri sonucunda hane gelirlerine olumlu katkı sağlayarak ekonomik olarak rahatladıklarını belirtmişlerdir. Kadınların ortalama 3.475,86 TL mikro kredi kullanarak 4.694,77 TL (49 kişi) olan ortalama aylık gelirlerini, 8.396,36 TL'ye (132 kişi) çıkarmaları, mikro kredi uygulamasının onların ekonomik durumlarının düzeltilmesi üzerinde olumlu yönde etkili olduğunu ispatlamaktadır. Yapılan Wilcoxon işaret testi sonuçları da ($Z = -4,509$, $p = 0,00 < 0,05$) değişimin istatistiki olarak anlamlılığını göstermektedir. Mikro kredi kullanan kadınların kredi kullanımı öncesi ortalama aylık gelirleri ile kredi kullanımı sonrası ortalama aylık gelirleri arasında fark bulunmaktadır ve bu fark istatistiki olarak anlamlıdır. Dolayısıyla mikro kredi uygulamasıyla kadınların gelirleri, ekonomik durumları, ekonomik faaliyetler içerisinde yer alarak iş gücüne katılım oranları üzerinde olumlu bir etkinin yaratıldığını söyleyebiliriz.

Mikro krediyi kullanan kadınların daha çok el emeğine dayalı, küçük faaliyetlerle uğraştıkları sonucuna ulaşılmış, bu faaliyetleri kendi evlerinde yaptıkları tespit edilmiştir. Bundan dolayı kadınlar genellikle kayıt altına alınamamaktadırlar. Mikro kredi kullanan kadınlar sosyal güvence bakımından kayıt dışı kalarak ekonomik faaliyetler içerisinde bulunmaktadır. Bu durum kadınların sosyal güvenlik sisteminin getireceği emeklilik gibi diğer imkânlardan faydalanmasını engellemektedir. Kadınların sosyal güvenceleri eşlerinden, çocuklarından ya da anne babalarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Mikro kredi uygulamasının başarısı ve yaygın olumlu etki sağlaması için bu konunun yasal çerçevede düzenlenmesi gerekmektedir. Düzenlemeyle mikro kredi kullanan kadınlara ek bir maliyet çıkarılmadan kayıt altına alınabilme imkânı sağlanmalıdır.

Teşekkür: Saha çalışmaları süresince desteğini esirgemeyen ve her konuda yardımcı olan Türkiye Grameen Mikrofinans Programı Şanlıurfa Şubesi (TGMP) personeline çok teşekkür ediyoruz. .

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız çift kör hakemli

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu çalışma, Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 21157 proje numarası ile mali olarak desteklenmiştir.

Acknowledgement: We would like to thank the staff of the Turkish Grameen Microfinance Program Şanlıurfa Branch (TGMP) for their support and assistance throughout the fieldwork.

Peer-review: Externally double-blind peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: This study was financially supported by Harran University Scientific Research Projects Unit with project number 21157.

Kaynakça / References

- Akanbi, O.A. (2015). Structural and institutional determinants of poverty in Sub-Saharan African Countries. *Journal of Human Development and Capabilities*, 16(1), 122-141. <https://doi.org/10.1080/19452829.2014.985197>
- Arabacı, R.Y. (2019). Dünya Bankası'nın yeni uluslararası yoksulluk sınırları ve küresel yoksulluğun yeniden değerlendirilmesi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 123-140. <https://doi.org/10.32331/sgd.582630>
- Arizpe, L. (1977). Women in the informal labor sector: The case of Mexico City. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 3(1), 25-37. <https://doi.org/10.1086/493437>
- Ay, B. (2015). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamalarının etkinliği: Gaziantep ili örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bastos, A., Casaca, S. F., Nunes, F. & Pereirinha, J. (2009). Women and poverty: A gender-sensitive approach. *The Journal of Socio-Economics*, 38(5), 764-778. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2009.03.008>
- Buvinić, M. (1997). Women in poverty: A new global underclass. *Foreign Policy*, Autumn (108), 38-53.
- Channing, C., McKay, A. & Tarp, F. (2016). *Growth and poverty in Sub-Saharan Africa*. Oxford University Press.
- Chen, M., Vanek, J., Lund, F., Heintz, J., Jhabvala, R. & Bonner, C. (2005). *Progress of the world's women 2005: women, work and poverty*. United Nations Development Fund for Women.
- Cruz, M., Foster, J., Quillin, B. & Schellekens, P. (2015). Ending extreme poverty and sharing prosperity: Progress and policies. Development Economics World Bank Group.
- Davran, M.K. & Tok, N. (2018). Kırsal kesimde yoksulluk algısı ve yaşam memnuniyeti. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(25), 2140-2141.

142 ŞANLIURFA İLİNDE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKROKREDİ UYGULAMASININ KADINLARIN GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

http://www.jshsr.org/Makaleler/777083734_23_2018_5-25%20ID594%20%20DAVRANTOK%20_2140-2152.pdf

- Doğan, B.B. & Kaya, M. (2013). Yoksullukla mücadelede mikro kredi sistemi: Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-169. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6159/82789>
- Eskelinen, T. (2011). Encyclopedia of global justice. İçinde D.K. Chatterjee (Ed.), *Absolute poverty* (ss. 1-5). Springer.
- Gerşil, G. (2015). Küresel boyutta yoksulluk ve kadın yoksulluğu. *Yönetim ve Ekonomi*, 22(1), 159-181. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/article/165889>
- Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye’de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları*. [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Gülçubuk, B. & Aluftekin, N. (2004). Türkiye’de kırsal alanda yoksulluğun azaltılmasında hayvancılığın ve hayvansal ürün işleyen kobilerin rolü. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 19(222), 77-90. <http://www.iif.com.tr/index.php/iif/article/view/iif.2004.222.9356/2357>
- Güneş. (2009). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü proje destekleri*. [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Hatıplı, M. (2019). Boyut ve etkenleriyle sosyal dışlanmanın yoksullukla karşılıklı ilişkisi. *Bilgi*, 21(1), 39-77. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/47169/429455>
- Işık, O. & Ataç, E. (2011). Yoksulluğa dair: Bildiklerimiz, az bildiklerimiz, bilmediğimiz. *Birikim*, 268, 66-86.
- Jandhyala, B.G. (2002). Education and poverty. *Journal of Human Development*, 3(2), 191-207. <https://doi.org/10.1080/14649880220147301>
- Kabeer, N., Milward, K. & Sudarshan, R. (2013). Organising women workers in the informal economy. *Gender & Development*, 21(2), 249-263. <https://doi.org/10.1080/13552074.2013.802145>
- Kidder, T. (1997). Macro debates at the micro-credit summit. *Development in Practice*, 7(4), 432-435. <https://www.jstor.org/stable/4029012>
- Koca, M. (2015). *Kentsel yoksulluk yoksul yardımları ve dışlanma (Sivas Merkez ilçe örneği)*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, A. & Korkut, G. (2012). Türkiye’de kadının işgücüne katılımının belirleyicileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 41-65. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/20821/222845>
- Laderchi, C. R., Saith, R. & Stewart, F. (2003). Does it matter that we do not agree on the definition of poverty? A comparison of four approaches. *Oxford Development Studies*, 31(3), 243-274. <https://doi.org/10.1080/1360081032000111698>
- Lipton, M. & Ravallion, M. (1993). *Poverty and policy*. Policy Research Department The World Bank.
- Lorcu, F. (2020). Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı. Detay Yayıncılık.

- Madden, D. (2000). Relative or absolute poverty lines: A new approach. *Review of Income and Wealth*, 46(2), 181-199. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2000.tb00954.x>
- Mahajan, V. (2005). From microcredit to livelihood finance. *Economic and Political Weekly*, 40(41), 4416-4419. <https://www.jstor.org/stable/4417256>
- Memiş, H., Kara, M. & Tayfur, L. (2010). Yoksulluk, yapısal uyum programları ve Sahra Altı Afrika ülkeleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 325-346. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19556/208656>
- Moller, S., Huber, E., Stephens, J. D., Bradley, D. & Nielsen, F. (2003). Determinants of relative poverty in advanced capitalist democracies. *American Sociological Review*, 68, 22-51. <https://doi.org/10.2307/3088901>
- Morduch, J. (1994). Poverty and vulnerability. *The American Economic Review*, 84(2), 221-225. <https://www.jstor.org/stable/2117833>
- Okumuş, H.Ş. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de mikro finansman ve yoksulluğun azaltılması: Teori ve uygulamalar*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 31.
- Ören, K., Negiz, N. & Akman, E. (2012). Kadınların yoksullukla mücadele aracı mikro kredi: deyimler üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 313-338. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2705/35714>
- Pearce, D. (1978). The feminization of poverty: Women, work and welfare. *Urban and Social Change Review*, 11(1-2), 28-36.
- Sevinç, G., Davran, M.K. & Sevinç, M.R. (2018). Türkiye’de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. <https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Sevinç, M.R., Aydoğdu, M.H., Cançelik, M., Binici, T. & Palabıçak, M.A. (2020). Poverty, child labor, and hope: The relationship between hope and perceived social support in children working in street markets in TRC2 Region of Turkey. *Children*, 7(7), 78. <https://doi.org/10.3390/children7070078>
- Sevinç, M.R., Aydoğdu, M.H., Palabıçak, M.A. & Cançelik, M. (2020). Rızıklarıyla doğmayanlar, çocuk emekçiler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2430-2447. <https://doi.org/10.15869/itobiad.742855>
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/1/7>
- Şengül, T. & Ersoy, M. (2002). Kentsel yoksulluk ve geçinme stratejileri Ankara, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Zonguldak kentlerine ilişkin karşılaştırmalı bir değerlendirme. 9 Haziran 2022 tarihinde <http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/Kentsel-Yoksulluk-ve-Gecinme-Stratejileri.pdf> adresinden erişildi.
- Şengür, M. (2011). *Yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikası aracı olarak mikro kredi (Eskişehir Grameen Bank analizi)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şengür, M. & Taban, S. (2012). Yoksullukla mücadele stratejisi olarak mikro kredi uygulaması: Eskişehir ili örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sos-*

144 ŞANLIURFA İLİNDE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKROKREDİ
UYGULAMASININ KADINLARIN GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

yal Bilimler Dergisi, 13(1), 59-89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/11001/131641>

- Şenses, F. (2017). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İletişim Yayınları.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 277-296. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>
- TÜİK. (2021a). Doğum istatistikleri, 2020. 13 Eylül 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2020-37229> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2021b). İstatistiklerle aile, 2020. 13 Eylül 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2022). İstihdam ve iş gücüne katılım oranları, 2021. 22 Kasım 2022 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=102&locale=tr> adresinden erişildi.
- Türkiye Grameen Mikrofinans Programı. (2021). Finansal veriler. 10 Ağustos 2021 tarihinde <https://tgmp.net/tr/finansal-veriler> adresinden erişildi.
- Türkiye İsrافی Önleme Vakfı. (2022). TGMP’ye genel bakış, 2022. 14 Aralık 2022 tarihinde http://www.tisva.net/eyayin/tgmp_bilgi_notu_tr.html adresinden erişildi.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yunus, M. (1999a). The Grameen Bank. *Scientific American*, 281(5), 114-119. https://www.academia.edu/9279637/The_Grameen_Bank
- Yunus, M. (1999b). *Yoksulluğun bulunmadığı bir dünyaya doğru*. (G. Şen, Çev.). Doğan Kitap.
- Zheng, B. (2001). Statistical inference for poverty measures with relative poverty lines. *Journal of Econometrics*, 101(2001), 337-356. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(00\)00088-9](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(00)00088-9)